

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus
Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat De Sacramentis, & Censuris

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio VII. De Usu, ac Debito conjugali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40650

licentia audiendi confessiones ad beneplacitum concedentis, vel quamdiu ei placuerit, talis licentia expirat, siue concedens moriatur, siue ab officio amoveatur: Verum si omnibus indiscriminatim Regularibus ea licentia detur sub tali conditione, tunc ne appareat irrationabilis, & injusta, non est ita interpretanda, ut significet, dari licentiam, quousque ab ipso concedente revocetur; sed dari

licentiam quousque simpliciter a quolibet habente potestatem revocetur; atque adeo morte concedentis non expirat. Nec expirat, si detur licentia sub his terminis: Donec revocetur. Immo nec si dicat concedens: Do licentiam audiendi confessiones, donec illam revocavero; quia, ut expiret, requirit revocationem; atque adeo non satis est mors concedentis.

Q U Æ S T I O VII.

De Usu, ac Debito conjugali.

Abstinendum esset ab hac questione, quæ plurima fert, a quibus aures pudicæ abhorrent. Verum quia *Omnia Munda Mundis*, ut loquitur Apostolus ad Titum cap. 1.; & quia Confessarii hac in re nosse debent, quæ licita sunt, & discernere inter lepram, & lepram, hoc est inter mortale, & veniale, ut plurima peccata devitent; ideo examinandum Primo, Qua ratione actus matrimonii sit licitus? Secundo, Quando sit debitus? Tertio, agemus de iis, quæ usum matrimonii impediunt. Quarto, de peccatis luxuriæ, quæ inter conjuges committi possunt.

ARTICULUS I.

Qua ratione actus conjugalis sit licitus?

- I. Ob quem finem exerceri possit actus conjugalis?
  - II. Vacat veniali culpa, illum exercere ad vitandum periculum incontinentiæ.
  - III. Consilium sanum est certis temporibus ab illo abstinere. Et regulariter est veniale post illum accedere ad Eucharistiam.
  - IV. Potest aliquando licitus esse in Ecclesia actus conjugalis; Et tunc Ecclesia non polluitur. At polluitur per effusionem seminis sacrilegam, qua non sit occulta, & fiat in ipso corpore Ecclesia.
- Pars VII.

V. Non tenetur conjux reddere debitum, quando alter est amens, aut ebrius.

VI. Ne ad vitam quidem tuendam licitum est procurare seminis effusionem; quamvis liceat eam non impedire, dum in somnis cæpit.

VII. Motus sensualitatis secundo primi sunt venialia, si proveniant ex causa venialiter mala citra periculum consensus.

VIII. Non resistere positive cogitationibus, & delectationibus impuris num sit mortale?

IX. Qui sine justa causa exercet actiones notabiliter in pollutionem insuantes peccat graviter; peccat vero leviter, si raro, & per accidens in illam insuant.

X. Quacumque modicissima delectatio venerea deliberate quaesita, & admissa

X

missa

missa non vacat lethali culpa.

XI. *In quo differat delectatio venerea a sensitiva non venerea?*

XII. *In aliquo sensu admitti potest, quod in re ex objecto venerea detur materia parvitas; non tamen in delectatione venerea.*

I. **Q**Uæritur primo; Quo fine excendendus sit actus conjugalis, ut licite fiat?

Respondeo, juxta ea, quæ diximus quæst. 3. a. 2. licitum esse usum conjugalem, non solum ob prolis generationem, & ad vitandam conjugis incontinentiam, (quod est indubitatum) sed etiam ad vitandam in se incontinentiam; & ad sanitatem corporalem aut recuperandam, aut conservandam; & ad conservandum amorem cum conjugate; & ob alium quemcumque finem extrinsecum honestum; ut communius docent Doctores: Non tamen ob solam delectationem inde capiendam: quod certe culpa veniali non vacat, ut constat ex proposito. 9. ab Innoc. XI. damnata. Ratio doctrinæ est, quia actus conjugalis de se non est malus, ut est de fide; ergo licitum est eo uti ob finem honestum, sive ipsi intrinsecum, ad quem naturaliter est proportionatus; sive extrinsecum: non tamen ob solam delectationem; tum quia finis operationis humana non debet esse bonum delectabile, sed bonum honestum; & abusus rei est, quærere actum propter delectationem illi annexam; cum delectatio sit propter actum, non e converso actus propter delectationem; tum etiam, quia delectatio annexa operi conjugali mentem absorbet, nec liberam illam relinquit, ut se ad Deum convertat.

II. Ex hoc autem, quod actus conjugalis mentem absorbeat, ac veluti inebriet, docuit Sanch. lib. 9. disp. 9. non vacare culpa veniali illo uti ad

vitandam propriam incontinentiam, quando aliis mediis possumus stimulos carnis sedare: Sed communiter rejicitur: Hinc enim sequeretur, quod conjuges tenerentur sub veniali sejunctoro, quando non est spes generationis; cum enim tenerentur sub veniali non petere debitum, idcirco etiam sub veniali tenerentur vitare periculum proximum petendi, quod certe habetur in usu ejusdem tori. Ex ratio a priori est; quia nemo tenetur vitare peccatum per medium perfectius, quando potest illud vitare per medium ex se licitum, & honestum; cum non detur obligatio exequendi semper, quod perfectius est; ergo quamvis possit aliquis sedare stimulos carnis orationibus, & jejniis, nihilominus ad id non tenetur, sed potest illos sedare usu conjugali, qui, ut diximus, de se licitus, & honestus est; atque adeo ob talem finem illo uti nulla est inordinatio, & nulla culpa. Hinc Apost. 1. ad Corinth. 7., cum suavisset conjugibus, ut aliquando ab usu conjugali abstinere ad vacandum orationibus, subdit: *Iterum revertimini in idipsum, ne temerè vos Satanas propter incontinentiam vestram, hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Quod si culpa esset venialis ad vitandam incontinentiam uti tali medio, non posset Apostolus indulgere, ut ad illud revertantur Conjuges.

III. Quæritur secundo; Quo tempore sit illicitus actus conjugalis?

Respondeo, non esse illicitum diebus festis, aut jejunii, nec die communionis, nec quo tempore uxor est gravida, aut prolem lactat, aut menstruum patitur, nec ante benedictiones nuptiales; quamvis consilium sit iis temporibus abstinere: Immo si ex nimia carnis concupiscentia debitum conjugale exigatur, videtur, regulariter loquendo, esse veniale ad Eucha-

riffiam deinde accedere, eo quod reddatur homo minus aptus ad dispositionem ex divino præcepto requisitam ad Eucharistiam ob illam mentis evagationem. Posset tamen sine culpa veniali communicare, si aut magna solemnitas, aut jubilæum, aut alia ratio exigat accessum ad Eucharistiam; aut si conjux non petiit, sed reddidit debitum, vel si recto sine illud petierit causa prolis.

IV. Quæritur tertio; Quo loco actus conjugalis sit illicitus?

Respondeo, in loco publico, seu coram aliis actum conjugalem, & actus impudicos inter Conjuges esse mortaliter illicitos, adhuc seculo scandalo; cum graviter rationi, decencie, & honestati humanæ dissonet ea coram aliis exercere; eo quod de se graviter ad venerem excitent aspicientes.

Dubium est; An in loco Sacro, vel benedicto actus conjugalis sit illicitus, & sacrilegus?

Affirmant Palud., & Tolet., eo quod per illum Ecclesia polluatur. Nam in cap. final., de Consecratione Ecclesia dicitur: *Si Ecclesia fuerit cuiuscumque semine, aut sanguinis effusione polluta.* Alii putant, tunc solum esse illicitum, quando sine necessitate exercetur; Videtur enim esse Ecclesiæ injuriosus: At si conjuges longo tempore maneant in Ecclesia conclusi, possent ad vitandam incontinentiam actum conjugalem exercere; quia non videtur in tali casu prohibitus ab Ecclesia. Ita Sanch. disp. 25., Azor., Avil. de Censuris part. 5. dub. 1.

Verius existimo cum Pontio, & Perez disp. 49. sect. 5. neque esse mortale, si conjuges in Ecclesia copulentur sine necessitate; nec Ecclesiam violari, aut pollui per actum conjugalem. Ratio est, quia nusquam id ab Ecclesia prohibetur, & in cap. cit. ubi dicitur, Ecclesia pollui per femi-

nis effusionem, sensus est de effusione feminis illicita; actus autem conjugalis non est illicitus: Sicut enim sola effusio sanguinis illicita, & injusta polluit Ecclesiam, & est sacrilega, non vero effusio justa; ita sola effusio feminis illicita eandem polluit, & est sacrilega. Ratio a priori est, quia illi actus habent speciem sacrilegii, quibus ex constitutione Ecclesiastica statutum est Ecclesiam manere pollutam, & reconciliandam esse; atqui nullum jus Ecclesiasticum statuit, locum sacrum pollui per effusionem feminis maritalem, ut late ostendit Perez loc. cit. Solum enim polluitur Ecclesia per effusionem feminis ex se illicitam, quæ sit peccatum mortale, & quæ sit publica; idest quæ ipsa confessione Rei in Judicio, vel evidentia facti in multorum notitiam devenit; & est quasi diffamata Ecclesia, & denigrata ejus reverentia, ut communiter docent cum Vasq. 1. secundæ disp. 98., Tolet., & aliis. Et enim sicut ob occulta crimina non potest injungi pœnitentia publica, ne delinquens injuriose diffametur; ita nec Ecclesia potest pollui ob delictum quodvis occultum; quia eadem inconvenientia sequerentur: Si ergo duo, vel tres, vel pauci homines scirent pollutionem in loco Sacro admissam, non per hoc talis Ecclesia deberet reconciliari, nec peccatum illud haberet rationem Sacrilegii.

Adde, pollui Ecclesiam per talem actum publicum factum intra corpus Ecclesiæ, non vero in Sacristia, aut in Cellis, seu Tribunis, ex quibus Principes, qui domos habent Ecclesiæ conjunctas, audiunt Sacrum, ex Sanch. loc. citat.

V. Quæritur quarto; An actus conjugalis sit illicitus tempore amentis?

Respondeo, quando ambo conjuges sunt amentes, separandi sunt, ne carnaliter jungantur; & peccat mor-

taliter, qui eos ad copulam incitaret. Ratio est, quia concurreret ad evidens periculum malæ educationis proli; siquidem ea careret parentibus, a quibus educari posset; Præterquam quod facile sequeretur abortus: Si tamen alter tantum ex conjugibus sit amens, licitum est alteri sanæ mentis petere ab illo debitum; nunquam tamen tenetur conjugi amanti debitum reddere; quia subiectum incapax usus rationis est etiam incapax tam usus domini, quam ipsius domini, quod supponit libertatem physicam; atque adeo invalide debitum exigit; cum debitum exigere sit usus domini. Propter eandem rationem non tenetur conjux reddere debitum alteri conjugi ebrio; Nisi tamen ad vitandam pollutionem, aut aliud grave damnum aliquando per accidens teneretur.

VI. Quæritur quinto; An aliquando sanitatis causa, vel ad vitam tuendam, liceat procurare feminis effusionem, distillationem, aut alterationem, hoc est notabilem commotionem spirituum vitalium generationi deservientium; saltem, si id fiat per media licita eo fine assumpta.

Respondeo, certum esse, quod nunquam id liceat; immo quod semper sit peccatum mortale; cum dicat Apost. i. ad Corinth. 7. *Neque fornicarii, neque molles Regnum Dei possidebunt.* Ratio communis est, quia in tantum ad sanitatem, vel vitam tuendam licitum est mittere sanguinem, secare manum, brachium, testes, &c. quia cum hæc sint partes individui, conveniens est in bonum individui ea ordinare, & velle, ut ea potius, quam totum individuum pereat: Contra vero semen non est proprie pars corporis, nec institutum ad bonum individui, sed ad prolem generandam, & propter naturæ propagationem; unde solum ad talem finem ordinari potest, non vero ad vitam, aut sa-

nitatem tuendam.

Huic rationi additur alia efficacior, quia scilicet in effusione feminis talis delectatio suboritur, ut si semel admittatur in aliquo casu eam esse licitam gratia sanitatis, vel vitæ, esse evidens, ac summum periculum, ne homines passione excæcati passim id sibi licere persuaderent. Unde luxuriæ vitia adversus commune bonum pullularent; quibus ut natura obviaret, jure merito talem actionem negavit, etiam ad vitam tuendam. Quod tamen non militat in amputatione reliquorum membrorum; eo quod dolor maximus inde confurgens etiam a necessaria, nedum a prodiga amputatione avertit.

Sicut autem non licet procurare feminis effusionem extra actum conjugalem; ita nec licet procurare commotionem notabilem spirituum vitalium generationi, seu feminis effusioni deservientium; quia talis commotio, seu alteratio est inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis consummationem essentialiter ordinatur. Et idem dicas de distillatione, quæ per se conjuncta est cum notabili eorundem spirituum vitalium commotione. Solum licitum est, ut notat Sauch. lib. 9. disp. 17., ubi pollutio est in naturali fluxu, & in somnis capit, illam non impedire ob morbi periculum, cessante periculo consensus in delectationem; quia hoc non esset procurare, sed pati pollutionem.

VII. Quæritur sexto; An saltem motus sensualitatis aliquando culpa vacent?

Respondeo, certum esse, quod motus primo primi, sive sensualitatis sint, sive iracundiæ, &c. non sint peccata; cum in nostra potestate non sint: Motus tamen secundo primi, qui scilicet pravideri, & caveri potuerunt, neque sunt peccata, si proveniant ex causa habente ali-

aliquam honestatem, vel utilitatem; ut quando proveniunt ex auditione peccatorum turpium in confessione, &c. quia sunt nobis connaturales, & in nobis facile oriuntur ex infirmitate natura: Secus vero si proveniant ex causa nullam habente utilitatem, & honestatem; eo quod repugnent rationi, & incitant ad ulteriorem libidinem: Sunt tamen solum venialia peccata, si proveniant ex causa tantummodo venialiter mala, in qua prævideri, & præcaveri possunt, ut quando proveniunt ex verbis, ex lectione, vel aspectu curioso; dummodo non intendatur delectatio venerea, nec sit periculum consensus in illam. Ita Vasq., Henr., & alii apud Bonac. hic quæst. 4. punct. 7.

VIII. Dubium est, An peccet mortaliter, qui negative se habet circa tales motus sensualitatis, non impediendo, nec reprimendo illos, quando facile possunt reprimi, animum alio divertendo, etiam sine ullo gestu, aut motu corporis exteriori? Et idem quæritur de cogitationibus, & delectationibus illicitis.

Respondeo, communiter Doctores docere, esse peccatum mortale non resistere positive motibus, cogitationibus, & delectationibus impuris. Ratio est, quia in moralibus quodcumque voluntas non respuit, censetur illud admittere per consensum interpretativum, perinde quasi illud positive vellet; atqui positive velle tales motus, &c. citra omnem controversiam est peccatum mortale; ergo etiam negative se habere circa illos, & non resistere positive erit peccatum mortale.

Verum Pal. apud Tamb. lib. 10. in Decal. cap. 2. putat cum Cajet., Navar., Tolet. probabilius esse, quod non sit mortale illos turpes motus non reprimere; dummodo absit periculum pollutionis, aut ulterioris consensus.

Ratio est, quia cum hujusmodi motus sint naturales, & difficillimum sit omnes omnino coercere, sequeretur, quod nostra salus esset exposita periculis evidentissimis, si teneremur tales motus positive reprimere; hoc autem non est credendum de divina bonitate; ergo dicendum, quod ad id non teneamur: Aliter qui, verbi gratia, decumbens videret hos motus consurgere, deberet a cubitu abstinere, immo surgere, & aliquando se verberare; quod videtur durissimum. Præterea quilibet deberet eorum causas remove; unde ne tales motus excitentur, deberet sub mortali abstinere a colloquio, & aspectu fœminæ; quod communiter non admittitur. Hæc Pal., qui tamen fatetur cum communi esse veniale tales motus non reprimere, cum possis, nec excusationem habeas, cur non reprimas; quia negari non potest, motus hujusmodi esse deordinatos, & ad copulam incitare: Præterquamquod facile adest periculum ulterioris consensus; præsertim in iis, qui in hac materia sponte opiniones liberiores volunt sequi. Excusatio autem sufficiens non reprimendi positive esset, si actio illa, quam omittere deberes, ut reprimeres, sit tibi, vel alteri necessaria, aut utilis; ut est audire confessiones, mederi, studere, urbane loqui cum fœmina, equitare, &c., hæc enim, & similia licent, etiam si prævideatur securura pollutio, dummodo non intendatur, nec sit periculum consensus.

Dices: Exercere operationes, quæ notabiliter influunt ad pollutionem, vel commotionem spirituum, secundum se est mortale; ergo etiam non reprimere spirituum commotionem; nam id (præsertim in naturis calidioribus) est virtualiter eos acceptare, & velle causam notabiliter influentem in pollutionem.

Re-

Respondeo, concesso antecedente, negatur consequentia; primo, quia permittere non est acceptare, aut consentire; secundo, quia qui positive acceptat tales motus, vult causam notabiliter influentem in pollutionem; & ideo mortaliter peccat: Contra tamen qui negative se habet circa illos, non vult, quod notabiliter influant in pollutionem; quia huiusmodi motus si non acceptentur positive, non influunt notabiliter in illam; ergo quamvis sit culpa venialis, illos non reprimere positive, poterit tamen non esse mortale, si absit periculum consensus, quod in re tam lubrica non est facile declinare.

IX. Quæritur septimo; An semper sit mortale dare, vel non impedire causam pollutionis, distillationis, aut commotionis notabilis spirituum vitalium ad generationem deservientium?

Ante responsum præmitto, duplicem dari causam pollutionis; Alteram, quæ notabiliter, & per se in illam influit, ut est cogitatio vehemens de concubitu; (& ex Sanch., & Less. apud Tamb. lib. 7. cap. 3. §. 5. quælibet alia actio peccaminosa mortaliter in genere luxuriæ, ut sunt tactus, turpiloquia, oscula, aspectus, desideria, & alia huiusmodi, quando sunt peccata mortalia) Datur præterea altera causa pollutionis per accidens, quæ non influit notabiliter in illam; ut est cibus, & potus superfluus, & aliæ actiones, quæ in genere luxuriæ sunt solum peccatum veniale; Verbi gratia, lectio curiosa, & vana turpium, turpiloquia, representationes, cogitationes, desideria, tactus, & alia huiusmodi, quando sunt venialia, sive ex indeliberatione, sive aliunde. Quare tactus levis manus ex joco, & vanitate, loqui verba amatoria, videlicet, Cor meum, Anima mea, ad Amorem vanum, non tamen libidinosum con-

ciliandum (ut notat Dian. part. 2. tract. 15. resol. 31.) ad pollutionem non nisi per accidens, & raro influunt, cum sint peccata venialia, si adsit periculum tam proprium, quam illius, ad quem verba diriguntur: Et idem dicas de potu calidorum, nec non de ebrietate, &c.; quæ quamvis sint mortalia, cum non sint mortalia in genere luxuriæ, non dicuntur notabiliter, & per se influere in pollutionem; Unde si ex iis prævideatur secutura pollutio, & non intendatur, ne est sit periculum consensus, non erunt nisi peccatum veniale contra castitatem, ut mox dicemus. His itaque præmissis

Dico primo cum communi apud Tamb., & Dian. loc. cit. Quoties cum voluntate deliberata absque urgenti necessitate, aut magna utilitate exercentur actiones ex natura sua turpes, & notabiliter influentes in pollutionem, seu per se tendentes ad actus venereos excitandos, toties peccatur mortaliter, etiamsi non intendatur pollutio prævisa, sive in somnis, sive in vigilia secutura. Ratio est, quia qui deliberate vult causam, vult etiam effectum necessario, vel quasi necessario inde provenientem. Dixi tamen, sine urgente necessitate, vel rationabili utilitate; nam si quis, verbi gratia, medeatur partibus venendis, excusatur a culpa, quamvis prævideat inde pollutionem secuturam, dummodo illam non intendat, nec sit periculum consensus.

Dico secundo; si sine necessitate, vel rationabili utilitate exercentur actiones leviter, & per accidens in pollutionem influentes, etiamsi illam prævideas, peccas solum venialiter, dummodo non intendas illam, & absit periculum consensus. Ita Vasq., Sal., Less., Bonac., Henr. apud Tamb., & Dian. loc. cit. Ratio est, quia intentum pollutio volita in causa est

ma

mala, in quantum est mala ipsa causa; sed causa pollutionis, ut supponimus, est solum mala venialiter, saltem in genere luxuriae; ergo talis etiam erit pollutio sequens, sive in somnis, sive in vigilia. Præterea, ut loquitur Sanch. lib. 9. disp. 45., obligatio vitandi pollutionem in causis, quæ per se, & proxime non ordinantur ad illam, non est obligatio gravis; eo quod non imputetur ad peccatum id, quod per accidens sequitur; cum operans illud potius patitur, quam agit.

Hinc excusatur a culpa, etiam veniali, exercens operationes per accidens in pollutionem influentes, si bona fide illæ appareant necessariae, vel utiles; immo etiam solum commoda sive Animæ, sive Corpori. Unde studere, audire confessiones, cubare tali situ commodo, equitare ad recreationem, vel ad negotiandum, osculari juxta morem Patriæ, ne inurbanus videaris, loqui cum sceminis caute, vel etiam amicabiliter sine prava intentione, ne venialia quidem peccata sunt, etiamsi in iis prævideatur pollutio secutura citra periculum consensus.

Quæ diximus de causis influentibus in pollutionem, dicas de causis influentibus in distillationem, & in commotionem spirituum; quia commotio spirituum est præparatio ad pollutionem, vel distillationem, & distillatio ut plurimum cum voluptate fit, minori tamen, quam fiat pollutio; Quod si sine ulla prorsus delectatione libidinosa contingat, non adest obligatio tollendi ejus causas; ut iidem Doctores docent apud Tamb.

X. Quæritur ultimo; Utrum in venerea delectatione detur materiæ parvitas, quæ a mortali excuset?

Respondeo, docuisse nonnullos apud Mendo in Statera dissert. 5. quæst. 7. dari aliquando parvitem materiæ

in re venerea: Verbi gratia, si quis procuret levem aliquam distillationem, vel spirituum commotionem, aut si ob levem delectationem carnalem legat libros obscenos, aut obscene loquatur, alios tangat, osculetur, &c.

Communissima tamen sententia docet, in re venerea quamcumque modicissimam delectationem deliberate quæsitam, aut admittam esse peccatum mortale. Unde Pater Claudius Aquaviva, & deinde Congregatio IX. decreto IX. præcepit in virtute Sanctæ obedientiæ, ne nostri contrariam sententiam docerent: Præterquam quod multi apud Mendo in Epitome V. *Luxuria* putarunt, contrariam sententiam a Clem. VIII. damnatam esse: Et ratio doctrinæ est, quia quælibet delectatio venerea ex se ordinatur ad copulam, a qua suam malitiam desumit, & est incitativa ad majorem delectationem, cum fiat ex motu seminis, & commotione spirituum vitalium generationi deservientium; ergo quælibet modicissima delectatio venerea est peccatum mortale; Sicuti enim qui positus supra præcipitem, & lubricam viam, si vellet quatuor tantum passus descendere, & non amplius, exponeret se periculo manifesto ruendi in præceps, ob summam difficultatem sistendi gradum in proclivi; Ita qui quærit, aut acceptat quamcumque modicam veneream delectationem, amat periculum manifestum labendi ulterius in majorem delectationem, ob summam difficultatem sistendi gradum in via tam lubrica, & præcipiti; & idcirco mortaliter peccat: Nam, ut ait Scriptura, *Qui amat periculum, peribit in illo*; Et propterea oppositam sententiam Verricelli apud Mendo in Statera vocat omnino improbabilem, temerariam, scandalosam, ac forte graviore censura dignam. Hinc proscrip-

pta

pta fuit ab Alex. VII. thesis 40., quæ habet: *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.* Esto enim proscripita hæc thesis non sit eadem cum thesi, quam impugnamus; ex ea tamen videtur satis colligi hujus improbabilitas.

XI. Notandum itaque, delectationem veneream a non venerea in hoc discriminari, quod venerea sentitur in carne cum commotione spirituum vitalium circa partes libidinosas, eo quod oriatur ex motu seminis descendenti ad partes obscenas: Contra vero non venerea habetur ex visu, tactu, &c. ob proportionem, & conaturalitatem objecti cum organo talium potentiarum; ut quando videtur hortus, ædificium, aut alia res pulchra, vel quando tangitur flos, aut alia res blanda: Quare si consimilis delectatio haberetur in visu faciei alicujus feminae, quæ habetur in visu pulchræ picturæ, certe non esset peccatum, saltem mortale, sic in tali aspectu delectari. Sed difficillimum est ad tales aspectus non commoveri spiritus, & non subnasci delectationem veneream circa partes libidinosas; nam sicut palca ad præsentiam ignis statim incenditur, quia ignis est virtus physica, quæ ad præsentiam passivi dispositi non potest non agere; ita ad aspectum aliquorum objectorum physice noster sanguis ebullit, & spiritus commoventur, ita ut impossibile sit non sentire delectationem veneream: Quis enim adeo stipes, & truncus, ut citra hanc delectationem posset inspicere partes obscenas alterius sexus humani? Quare sicut inspicere tales partes data opera, procul dubio est peccatum mortale; quia per se talis aspectus influit in delectationem veneream, & im-

possibile est illam non sentire; ita prorsus si inspiciendo vultum feminae, consimilis delectatio venerea sentiatur, procul dubio erit pariter mortale illam admittere, aut procurare; quavis talis aspectus non per se influat in delectationem veneream, sicut aspectus partium obscenarum. Quod si absque tali delectatione, & absque periculo femina inspiciatur, peccatum mortale non committitur; & plerumque nec veniale, si nec periculum leve sit ullius culpæ: Sicut etiam nec veniale peccatum committitur, si ob finem honestum ea fiant, ex quibus motus sensualitatis, & commotio spirituum consurgunt, delectatio tamen venerea nec quaratur, nec admittitur.

XII. Demum advertit Mendo in Epitome loc. cit., quod stringere, verbi gratia, pedem feminae, tangere ejus manum, necnon ex curiositate cernere congressum animalium, aut eorum pudenda tangere, & similia, si fiant, quando leviter influit in delectationem, aut sunt leve periculum illius, sint dumtaxat peccatum veniale in communi sententia, eo quod leve periculum peccati gravis non possit esse peccatum grave. Hinc tamen non sequitur, dari parvitatem materiæ in delectatione venerea, cum supponamus in talibus actionibus nullam omnino veneream delectationem aut intendi, aut admitti posse. Immo neque sequitur, dari parvitatem materiæ in re venerea; nam hujusmodi actiones sic explicatæ non debent dici res venereæ, ut multi docent: Quod si cum nonnullis dicatur, hujusmodi actiones esse res ex objecto venereas, concedi potest in tali sensu, dari in re venerea parvitatem materiæ cum Carden., Sanch., Gran., & aliis; dummodo fixum sit, in delectatione venerea parvitatem materiæ non dari.

ARTICULUS II.

De Obligatione actus Conjugalis.

- I. Num conjux teneatur aliquando debitum petere?
- II. Quandonam vacat lethali culpa negare debitum conjugi illud petenti?
- III. Non tenetur conjux cum gravi suo detrimento reddere debitum, etiamsi alteri immineat periculum incontinentie.
- IV. Secluso hac periculo non peccat, qui debitum negat, ne prolem multiplicet, quam sustentare non potest.
- V. Tenetur uxor a jejuniis abstinere, quando aliter nequit cum reciproco amore convivere cum marito.
- VI. Quandonam licite debitum redditur illicite petenti?
- VII. Qui reddit debitum conjugi habenti votum castitatis, licet cooperetur actui sacrilego, non peccat, quia actus est solum sacrilegus ex parte petentis, non vero ex parte ipsius actus.
- VIII. Cur non possimus similiter ministrare carnes habenti votum jejunandi? Aut reddere gladium Domino furioso?
- IX. Quare non licet reddere debitum cum gravi damno temporali petentis, & tamen licitum est illud reddere, quando sacrilege petitur cum gravissimo ipsius petentis damno spiritali?
- X. Tenetur conjux debitum reddere, etiam quando actus est solum venialiter ratione sui illicitus.

I. **Q**uæritur primo; An conjux teneatur aliquando petere debitum?

Respondeo per se loquendo nunquam teneri; cum possit cedere juri, quod habet: Per accidens tamen aliquando tenetur; ut si credat alias con-

Part VII.

jugi periculum imminere incontinentiæ, quod petendo debitum possit avertere; immo tenetur etiam ex justitia petere, quando prævidet periculum incontinentiæ in conjuge, quæ præ verecundia expresse non petit, quamvis appetat copulam: Etenim in tali casu petitio esset potius redditio debiti implicite illud petenti.

II. Quæritur secundo; An semper teneatur sub mortali conjux reddere debitum petenti?

Respondeo, per se loquendo teneri sub mortali reddere, etiam petenti implicite, & interpretative; quia lex justitiæ præcipit reddere unicuique, quod suum est, quomodolibet petatur, sive verbis, sive factis, sive signis; Copula autem est res gravis; ergo sub mortali redditio debiti præcipitur: Præsertim quia si negetur, exoriuntur sæpe discordiæ, & non raro adest periculum incontinentiæ in petente. Unde Pal. disp. 3. punct. 4. putat, etiam semel negare serio petenti, immo etiam differre redditionem, esse peccatum mortale. Verum Pont. lib. 10. cap. 2., Perez, Tamb. lib. 7. in Decal. cap. 3. §. 5. putant, excusari a mortali; Primo, qui non sæpe, sed una, vel altera vice negat. Secundo, qui negat petenti precibus, & blanditiis, vel ita remisit petenti, ut facile desistat. Tertio, qui parvo tempore differt redditionem, ut si petenti nocte reddatur mane, aut petenti mane reddatur sequenti nocte, ut notavit Hurt. disp. 10. diff. 11. Et ratio est, quia in his casibus vel nulla, vel levis est injuria; unde si absit periculum incontinentiæ, solum esset veniale. Adde, non esse mortale, negare debitum ei, qui precibus illud petit, non tanquam debitum, nec animo obligandi, sed benevole, & amice: Sicut non peccat debitor, qui differt solutionem, quando debitum pecuniarium petitur amice, eo quod

Y

cen.

censeatur creditor non ferre graviter dilationem; Tamen si ex verecundia conjux non audet aliter debitum petere, tunc mortale esset illud negare.

Notandum praeterea, petitionem debiti, ut obliget, debere esse moderatam; Aliter esset magna servitus; & frequentia copulae valetudinem laederet; Nec censentur conjuges ad nimis importunam, & immoderatam redditionem se obligasse, ut notat Con. disp. 34. dub. 2. sed solum ad ordinarium, communemque modum, qui arbitrio prudentis dimetiendus est, spectata aetate, viribus, & sanitate conjugum. Hinc fit, quod neque peccet non reddens, quando ex redditione, etiam moderata, imminet rationabile periculum suae salutis, vel morbi gallici, &c., aut si petatur, dum febris, aut alio dolore gravi laborat, unde immineat probabile periculum damni notabilis.

III. Idque verum est, etiam si petenti immineat periculum incontinentiae; ut notarunt Sanch. disp. 24. & Con. dub. 3. Ratio est, quia nemo tenetur cum tanto detrimento vitare peccatum alterius. Et ratio ulterior est, quia ordo charitatis tunc postulat, ut praeferatur bonum spirituale alterius propriae salutis corporali, immo etiam vitae, quando vel habetur extrema necessitas in patiente periculum spirituale, aut habetur necessitas gravis, & qui subvenire debet, sit Praelatus; at in casu nostro neutrum habetur; neque enim in petente habetur extrema necessitas, cum possit aliis mediis subvenire illi periculo incontinentiae; & si haberet gravem necessitatem, alter conjux non est Praelatus, qui teneatur subvenire.

IV. Demum non peccat, qui seculo periculo incontinentiae negat debitum, praecise ne multiplicet prolem, quam sustentare nullo modo potest;

Sicut enim in aliis debitis magna incommoditas excusat a solutione, ita hic; ut docent Bonac., Perez contra Con. dub. 3.

V. Quaeritur tertio; An conjux teneatur omittere jejunia Ecclesiastica, si jejunando non possit reddere debitum moderate petenti?

Respondeo affirmative; praevalet enim praecipuum justitiae praecipuum Ecclesiastico: Et ob eandem rationem tenetur jejunia omittere Uxor, si jejunando ita pallida, & deformis evadat, ut rationabiliter timeat ea de causa odiosam se futuram marito, & avertendum conjugis animum ab ipsa ad alias quaerendas. Ita Perez disp. 50.: Ubi ex Sanch., & Lopez contra Pont. docet, idem dicendum de femina volente nubere; haec enim si jejunando ita deformis reddatur, ut multo difficilius nubat, excusatur a jejuniis; quia praecipuum Ecclesiae non obligat cum gravi damno. Demum Ledesm., Azor., Sanch., Navar. docent, uxorem debere a jejuniis Ecclesiasticis desistere ob praecipuum mariti, si aliter notabiles discordiae, & rixae oriantur. Ratio est, quia quamvis maritus non habeat dominium in uxorem relate ad praecipua Ecclesiastica, sicut habet relate ad jejunia, ad quae illa sponte vovendo se astrinxit; tamen quando ex jejuniis Ecclesiasticis notabiles discordiae oriantur, non tenetur jejunare; tum quia praecipua positiva non obligant cum scandalo, ex cap. *Nihil cum scandalo*, *De praescriptionibus*; tum etiam quia mutuus amor conjugum necessarius ad vitam conjugalem quiete traducendam, tamquam ex vinculo justitiae ortus, praefendus est illis: Quod tamen intelligendum, nisi in contemptum jejunii Ecclesiastici id praecipiat maritus; tunc enim vita potius exponenda esset, quam jejunium omittendum.

VI. Quaeritur quarto; An licite red-

datur debitum illicite petenti?

Respondeo cum Bonac. quæst. 4. punct. 3., Perez, Sanch., petitionem debiti dupliciter posse esse illicitam. Primo, propter circumstantiam aliquam se tenentem ex parte actus; ut cum petitur debitum in loco publico, vel cum periculo impediendi prolem, vel cum periculo mortis fœtus, vel cum aliqua circumstantia indebita. Secundo, propter circumstantiam aliquam se tenentem ex parte personæ; ut si quis petat debitum ob pravam finem animo fornicario, aut habens votum castitatis, &c. Nunc sic: Quando petitio debiti est illicita primo modo, conjux, a quo petitur, non potest reddere; quia non potest concurrere ad actum de se illicitum: Quando vero petitio est illicita secundo modo, potest, & tenetur debitum reddere; quia per accidens est, quod petitio illa debiti, & ipse actus sit illicitus; & reddens, quantum est ex se, tantum cooperatur actui licito. Quod patet a simili: Nam si Creditor petat a me pecuniam suam, teneor illam solvere, quamvis sciam, illum ea abuturum ad fornicandum; seu quamvis sciam, quod habeat votum non petendi illam; & ad summum tunc teneor præmittere correctionem fraternam ex lege charitatis, vel differre solutionem debiti, si possum impedire peccatum proximi sine magno meo, aut illius incommodo. Ratio est, quia tenemur impedire damnum spirituale proximi, etiam cum aliquo incommodo temporali; sicut tenemur ex lege charitatis differre redditionem gladii Domino furioso, nec fit illi injuria, cum salubriter ejus negotium agatur. Quare idem dicendum in casu nostro, si conjux astrictus voto castitatis illicite petat debitum, quamvis peccet petendo: Quia tamen per votum non amittitur jus petendi, ideo tenetur alter debitum reddere saltem post fraternam

correctionem; aut si non potest commode differre debiti redditionem. Ratio est; quia in tali casu non cooperatur peccato illius formaliter, sed materialiter; solum enim cooperatur actui, qui, quantum est ex se, licitus est, & solum est illicitus petenti ex sua malitia, eo quod male ipsum petat, antequam dispensetur in voto.

Propter eandem rationem licitum est, necessitate urgente, petere Sacramentum Confessionis a Confessario, quem scio esse in mortali, & petere mutuum ab usurario; quia scilicet petitur Sacramentum, quod licite conferri potest a tali Confessario, si præmittat actum contritionis; & petitur mutuum, quod licite dari potest, si non exigantur usuræ: Licite etiam solvuntur usuræ, quia actus dandi illas de se non est malus; actus vero recipiendi usuras est malus ex malitia recipientis, qui vult retinere, quod datur ultra sortem, perinde quasi lucrum cessasset, aut damnum ex mutuo emerisset, quæ revera non acciderunt.

VII. Oppones: Conjux astrictus voto castitatis, petendo debitum, petit actum sacrilegum; ergo non potest alter conjux licite reddere; quia cooperaretur sacrilegio; Sicuti non potest reddere debitum conjugi petenti illud in loco publico.

Confirmatur primo. Si Titius habens votum jejunandi die Jovis petat a me carnes, non possum illas administrare, quamvis petitio sit illicita tantum ex circumstantia personæ habentis votum; ergo pariter si alter conjux habens votum castitatis petat debitum, non potest illi reddi, quamvis petitio eodem modo sit illicita ex circumstantia personæ.

Confirmatur secundo; Si quis suum gladium apud me depositum petat ad occidendum injuste alterum, non possum illi reddere gladium suum; ergo

neque possum reddere debitum illicite petenti.

Respondeo, verum quidem esse, quod talis actus sit sacrilegus, sed est sacrilegus ex parte petentis, non ex parte reddentis; Sicut Crucifixio Christi Domini fuit sacrilega ex parte Crucifigentium, non ex parte Crucifixi, nec ex parte Dei permittentis talem crucifixionem: Contra vero, quoties actus est illicitus non ex circumstantia personae, sed ex circumstantia se tenente ex parte actus, tunc actus est simpliciter illicitus; & idcirco neque peti, neque reddi potest debitum conjugale, verbi gratia, in loco publico. Et propter eandem rationem non licet petere extra casum extremae necessitatis Sacramentum Pœnitentiæ ab excommunicato vitando; quia tale Sacramentum ex defectu jurisdictionis in absolvente extra casum extremae necessitatis est nullum, atque adeo illicite petitur: Nec licet ministrare carnes die veneris, quia comestio carnis ex se est illicita tali die, & non ex circumstantia personæ.

VIII. Ad primam confirmationem concessio antecedente, negatur consequentia. Disparitas est, quia Titius nullum habet jus petendi a me carnes; ergo administratio carniarum non cohonestatur ab obligatione illas administrandi; sicut cohonestatur redditio debiti: Quare ad summum ex charitate deberet conjux præmittere, ut diximus, correctionem fraternam, aut aliquantisper differre debiti redditionem, si non oriantur inde discordiæ; eo quod teneamur impedire damnum spirituale proximi, etiam cum aliquo ipsius incommodo temporali.

Ad secundam confirmationem, concessio pariter antecedente, negatur consequentia: In primo enim casu reddendo gladium facerem injuriam alteri, quem ille vult occidere; & ideo teneor non reddere, ex jure,

quod habet alter, ne occidatur, & ne ego concurram ad ejus occisionem: Contra in secundo casu conjux reddendo debitum nulli facit injuriam, & ideo tenetur reddere, sicut tenetur reddere gladium domino, qui habens votum non petendi illum, adhuc sacrilege petit.

IX. Instabis: Bonum spirituale præstat bono corporali; atqui propter bonum corporale alterius non licet reddere debitum, puta si reddendo debitum sequatur grave damnum ipsi petenti, vel proli, vel alteri; ergo a fortiori non licet reddere debitum in casu nostro propter bonum Animæ petentis, cujus peccatum cavetur, non reddendo debitum.

Respondeo, consequentiam non sequi. Disparitas autem est, primo quia in casu nostro negando debitum non cavetur peccatum petentis, quia iam ille peccavit petendo, sed solum impeditur actus externus, qui nullam malitiam addit supra peccatum internum, ut communius docent Theologi; unde nihil mirum, si ad cavendum grave malum temporale petentis tenetur conjux, a quo petitur debitum, illud non reddere; scelus vero tenetur reddere in casu nostro, ubi non reddendo impeditur solum actus externus peccaminosus, non vero peccatum internum. Secundo ex Bonac. & Sanch. intantum non potest reddi debitum cum periculo damni corporalis vel petentis, vel prolis, inquantum nemo habet dominium morale in corpus proprium, aut alterius; nemo enim potest sibi, vel alteri vitam tollere, aut membrum sine causa abscindere; unde sicut non potest conjux petere cum periculo corporis proprio, aut alterius; ita nec alter tenetur reddere: Contra vero homo supra animam suam habet dominium morale, eo quod Deus reliquerit animam in manu consilii hominis; & id-

eo conjux potest, & tenetur reddere debitum petenti illicite cum damno spiritali animæ suæ, cujus dominium morale habet; quamvis non possit reddere debitum petenti illicite cum periculo gravi damni sui corporis, cujus dominium morale non habet.

X. Advertit demum Sanch., quod si petens debitum illicite sit tantum reus culpæ venialis, semper teneatur alter reddere, quamvis petitio debiti sit illicita ex parte ipsius actus, & non ex circumstantia dumtaxat personæ. Ratio est, quia redditio debiti de se non est mala, & in tali casu intantum esset mala venialiter, in quantum reddens debitum cooperatur peccato veniali illicite petentis; atqui reddens debitum habet iustam causam, qua excusetur a peccato veniali talis cooperationis, ne scilicet displiceat petenti; ergo sine veniali culpa potest reddere, sive petitio sit venialiter illicita ex circumstantia personæ, sive ex circumstantia actus. Ita Sanch. contra Bonac. quæst. 4. punct. 3., qui putat esse veniale reddere debitum cum peccato veniali ex circumstantia actus.

ARTICULUS III.

De iis, quæ impediunt usum matrimonii.

I. Quatuor sunt, quæ privant jure petendi debitum.

II. Astrictus voto castitatis nequit debitum petere, nisi quando petito esset potius redditio; aut si aliter prævideretur in alio periculum incontinentiæ.

III. Num votum castitatis a viro emissum invita uxore sit irritum? Etiam si non sit irritum, probabiliter potest illud ab uxore irruari.

IV. Habens votum castitatis num teneatur post matrimonium ratum in-

gredi Religionem, ne se exponat periculo petendi debitum?

V. Si post matrimonium superveniat conjugi cognatio spiritalis, non privatur jure petendi debitum. At si superveniat affinitas, solum conjux incestuosus eo privatur. Possuntque Religiosi Privilegiati in hoc dispensare.

VI. Hac pena non incurritur ab incestuoso habente ignorantiam sive juris, sive facti; Nec ab incestuoso, qui propriam consanguineam cognovit.

VII. Conjux certus de nullitate matrimonii, quamvis id probare non possit, & censuris adigatur ad debitum reddendum, nequiquam potest illud reddere.

VIII. Quicquid sit, an possit Judex damnare illum, quem scit esse innocentem, & secundum allegata, & probata est moris reus.

IX. Dubitans de validitate matrimonii jam contracti nequit debitum petere, antequam diligentiam adhibeat, licet post primum bimestre teneatur reddere. At si dubium vinci non potest, licitum erit etiam petere, dummodo bona fide contraxerit.

X. Quod si uterque conjux dubitet, neuter potest petere, nec reddere ante diligentiam.

XI. Habens opinionem probabilem de invaliditate matrimonii sine probabilitate de ejus valore, petere debitum non potest: secus vero si utrinque detur probabilitas.

XII. Num liceat cum opinione solum probabili de carentia impedimenti matrimonium contrahere?

I. **E**gimus hactenus de actu conjugalitatis licito, & obligatorio, agendum nunc de iis, quæ privant jure petendi debitum: Hujusmodi sunt Votum castitatis, Cognatio spiritalis, & affinitas post matrimonium orta; nec-

necnon dubium de valore matrimonii.

II. Quæritur itaque primo; An votum castitatis conjugis impediat petitionem ac redditionem debiti?

Respondeo cum communi, conjugem astrictum voto castitatis non posse petere debitum, debere tamen reddere. Prima pars patet, quia votum castitatis fert secum obligationem abstinenti ab omni actu venereo; ergo qui castitatem vovit, non potest petere debitum; & conjugem defuncto, tenetur omnino castitatem servare. Secunda pars probatur, quia vinculum iustitiæ fortius est vinculo voti; cum non acceptetur a Deo promissio rei alterius; atqui per matrimonium contractum acquisivit alter jus in corpus voventis; ergo non potest votum tali juri præjudicare; & consequenter qui vovit castitatem, tenetur debitum reddere conjugi petenti. Hoc tamen intelligendum est post primum bimestre; nam intra primum bimestre, cum nemo teneatur reddere, consequenter nec potest licite reddere qui vovit castitatem: Si tamen intra primum bimestre prima vice consummaverit matrimonium, tenetur deinde semper reddere petenti.

Notat tamen Sanch., & Perez, quod quamvis qui vovit castitatem, non possit alterum provocare, ut petat; quia sic indirecte ipse peteret; tamen quando vir, verbi gratia, obstrictus voto probabiliter putat, in Uxore non audente præ verecundia petere esse voluntatem petendi, potest ipse directe petere, eo quod talis petitio esset revera redditio debiti posita petitione interpretativa Uxoris. Et sane matrimonium esset uxori nimis grave, & onerosum, si semper deberet ipsa petere: Quare ad vitandum hoc inconveniens potest vir voto obstrictus offerre se illi ad usum conjugalem, quando prudenter judi-

cat ab ea copulam appeti: Præsertim si in illa prævideat periculum incontinentiæ; nam votum non obligat ad non petendum, cum impendio ruinæ alterius conjugis. Quod si vir vovit castitatem cum consensu uxoris renunciantis juri suo, certe nunquam poterit se illi offerre ad usum conjugalem gratia non reddendi matrimonium onerosum; cum uxor dando illam licentiam, cesserit juri suo.

III. Docuit D. Th. in 4. disp. 32., Palud., Sot., & alii apud Con. disp. 34. dub. 6. votum castitatis emissum post matrimonium consummatum esse omnino irritum, præsertim si fiat a viro; quia cederet in grave præjudicium Uxoris, cui ob innatam verecundiam grave est, si semper debeat petere, quoties matrimonii usum appetit. Sed communius cum Sanch., disp. 35., Perez, & aliis docent, esse validum, etiamsi fiat sine licentia conjugis. Quod patet ex cap. *Quidam* 3. de *Conversione Conjugatorum*, ubi decernitur, professionem factam a viro, renuente uxore, esse nullam; at obligari voventem ad votum castitatis in ea professione emissum, in quantum se potuit obligare. Potest tamen conjux alterius conjugis votum castitatis irritare indirecte, quatenus materia talis voti est circa rem sibi subjectam, ut probabiliter docet Illung apud Croix de voto num. 102.

IV. Quæritur secundo; An qui vovit castitatem ante matrimonium, vel post matrimonium ratum, teneatur ingredi Religionem, ut votum servet adequate?

Respondeo cum communiori negative, contra quamplures apud Con. disp. 34. sect. 5. Ratio est, quia ad servandum votum nemo tenetur assumere medium, quod sit difficilius ipsa re, quam vovit; Verbi gratia si quis voveret peregrinationem Lauretananam,

nam, & deinde transferret in Indias suum domicilium, quamvis peccaret transferendo domicilium sine causa ante impletionem voti, tamen non teneretur amplius ex Indiis peregrinari Lauretum; quia esset nimis durum, & moraliter impossibile, votum illud implere. Hinc *Joan. 22. in Extrav. Antiqua concerrationi* statuit, voventem juxta casum adductum castitatem inducendum quidem, sed non compellendum ad Religionem ingrediendam. Quod si videret, se esse in proximo periculo violandi votum, nisi Religionem ingrederetur, posset tali periculo occurrere, petendo dispensationem, aut orationibus, jejuniis, elemosynis compescendo stimulos carnis.

V. Quæritur tertio; An cognatio spiritualis, vel affinitas supervenientes matrimonio impediunt usum illius?

Respondeo, quod si post contractum matrimonium superveniat cognatio spiritualis cum altero conjugē, per hoc scilicet quod alter baptizet, vel suscipiat in baptismo, aut in confirmatione filium communem, aut filium alterius conjugis, neuter privatur jure petendi, vel reddendi debitum. Ratio est, quia vel id factum fuit ex necessitate, & non est æquum, ut aliquis suo jure privetur per hoc, quod satisfaciat suæ obligationi: vel id factum fuit extra casum necessitatis, & quamvis certum sit, quod mortaliter peccaverit, qui sine necessitate baptizavit, aut suscepit filium suæ conjugis, tamen probabiliter docent Sanch. lib. 9. disp. 26., & Con. contra Gutier., Henr., Ledesm., & alios, quod iste talis non privetur jure petendi debitum, quia ex nullo textu id clare colligitur; & in odiosis mitior pars accipienda est. Si vero post contractum matrimonium superveniat affinitas, per hoc videlicet

quod alter conjux incestuose cognoscat alterius consanguineum, vel consanguineam in primo, vel in secundo gradu, in tali casu conjux innocens potest petere, ac reddere debitum, conjux vero incestuosus potest solum reddere, non tamen petere, ex *Cap. 1. de eo, qui cognovit consanguineam*, quamvis Religiosi privilegiati possint in hoc dispensare.

Notandum tamen cum Bonac. quæst. 4. punct. 2., quod si quis commisit talem incestum ex metu gravi injuste incussio, non privetur jure petendi debitum. Ratio est, quia sicuti hujusmodi metus excusat ab incurrendis censuris; ita etiam excusat ab incurrenda pœna privationis debiti. Etenim Ecclesia non punit suis gravibus pœnis eos, qui ex tali metu transgrediuntur legem suam, eo quod nolit suam legem in tali casu obligare; atque adeo quamvis iste incestuosus peccet contra legem Dei, non peccat contra legem Ecclesiæ, & sic non incurrit pœnam ab Ecclesia latam, quod privetur jure petendi debitum.

VI. Notandum secundo cum eodem Bonac., nec incurri talem pœnam ab incestuoso habente ignorantiam sive juris, sive facti, sive talis pœnæ: Sicut nec incurritur censura, & in commaniori sententia nec Irregularitas orta ex delicto ab habente aliquam ex istis ignorantis. Dicitur autem habere ignorantiam juris, qui ignorat talem incestum esse prohibitum etiam ex lege positiva humana, & non ex solo jure naturæ: Habet ignorantiam facti, qui ignorat hanc esse suæ uxoris consanguineam: Habet demum ignorantiam pœnæ, qui ignorat hanc pœnam esse impositam tali incestui, quod scilicet incestuosus privetur jure petendi debitum. Ratio vero doctrinæ est, tum quia jura prohibent petitionem debiti, quando contracto matrimonio scienter contrahitur

tur

tur affinitas, ex cap. i. de eo, qui cognovit consanguineam; tum etiam, quia minor est contemptus contra legem, quando violatur lex continens graves poenas iis ignoratis, quam illis cognitis; ergo aequum non est, ut transgressor subjiciatur iis poenis, quas ignoravit, quibus subjicitur, qui eas non ignoravit; Alioquin quantitas poenae non proportionaretur quantitati delicti, ut advertunt Navar., & Sanch. lib. 9. disp. 31.

Notandum ultimo, quod quamvis Incestuosus, qui cognovit consanguineam suam conjugis in primo, vel secundo gradu privetur jure petendi debitum, incestuosus tamen, qui cognovit propriam consanguineam, licet gravius peccarit, non privatur tamen tali jure. Et ratio est, tum quia ille solus incestus parit affinitatem cum conjugate; tum etiam, quia illi solum delicto, quod facilius accidere potest, talis poena est imposita a lege positiva humana.

VII. Quæritur quarto; Utrum conjux certus de nullitate matrimonii possit licite reddere debitum, si nullitatem probare non possit, & ad reddendum debitum compellatur sub excommunicatione?

Respondeo, id affirmare Magistrum sententiarum, & Hugonem de Sancto Victore apud Con. dub. 10. Primo, quia conjux, qui est in bona fide, habet jus petendi debitum: ergo alter tenetur reddere, quamvis certus sit de nullitate matrimonii. Secundo, quia ex duobus malis minus est eligendum; atqui minus malum est reddere debitum in tali casu, quam contra justitiam, & Ecclesiae præceptum cum scandalo negare petenti debitum, & nolle cohabitare cum illo; ergo Tertio, non est minus malum occidere innocentem, quam fornicari; sed iudex licite occidit, quem privatim novit innocentem, si

publice probatus sit nocens, & reus, juxta probabilem doctrinam Thomistarum; ergo conjux pariformiter licite reddit debitum ei, qui publice probatur esse ejus conjux, quamvis privatim sciat, matrimonium esse nullum. Quarto, Sacerdos tenetur dare Eucharistiam peccatori petenti illam publice, quamvis occulte, & privatim sciat esse indignum; eo quod ille habeat jus petendi; ergo pariter conjux, qui scit occulte, matrimonium esse nullum, tenetur reddere debitum, quando alter bona fide petit, eo quod habeat jus petendi.

Communis tamen sententia negat posse in tali casu debitum reddi; quia fornicari est intrinsece malum, nec sunt facienda mala, unde veniant bona. Quare in tali casu qui compellitur sub excommunicatione ad reddendum debitum, vel debet fugere, vel petere dispensationem, & iterum valide contrahere; vel si nihil possit, tam excommunicationem, quam qualibet alia incommoda patienter, & humiliter sustinere debet, ut dicitur in cap. Inquisitioni 44. de Sententia Excommunicationis.

Ad primam rationem in contrarium respondetur, conjugem, qui est in bona fide, habere jus petendi debitum dumtaxat apparens, non verum jus: Sicuti si publice probaretur, Titium debere Petro mille, quæ revera non debet, Petrus haberet jus tantum apparens; unde Titius in conscientia non teneretur solvere, aut si ad vitandum scandalum solveret, posset occulte repetere.

Ad secundam, negatur in casu nostro concurrere duo mala impossibilia; posita enim scientia nullitatis matrimonii, negando debitum, nec injustitia committitur, nec inobedientia Ecclesiae præcepto; cum Ecclesia non possit præcipere peccatum. Quod spectat ad scandalum, non fiet,

ret, sed permitteretur: permitti autem potius debent quævis mala, quam committi peccatum.

VIII. Ad tertiam dico cum Less. de justitia cap. 29. dub. 10. ex Scotistis communiter, in utroque casu idem sentiendum: Quare non licet Judici damnare probatum Reum, quem privata notitia cognoscit innocentem. Dato autem, quod id liceat juxta contrariam opinionem Thomistarum, negatur consequentia. Disparitas est, quia propter commune bonum, & tranquillitatem Reipublicæ licitum est condemnare talem innocentem; quia bono vitæ particularis præponderat bonum commune, & Tribunalium debitus tenor: Sicut enim Respublica habet aliquando dominium in bona, ita forte etiam in vitam Civium, quando expedit bono publico, quod enucleatius discutiamus in de Censuris quæst. 1. art. 6. At Respublica non habet dominium in corpus ullius in ordine ad usum conjugalem, cum vix accidere possit, quod hoc sit necessarium ad bonum publicum; & ideo non licet in casu nostro reddere debitum, quodcumque scandalum, vel damnum sequatur.

Ad quartam, concesso antecedente, negatur consequentia; Peccator enim occultus habet verum jus justitiæ tuendi famam suam, seu ne publice infametur, negata sibi Eucharistia: Contra vero conjux ille non habet verum jus petendi debitum, sed habet tantum jus apparens, posita matrimonii invaliditate.

IX. Quæritur quinto; An dubius de valore matrimonii possit licite debitum petere, aut reddere?

Respondeo, & dico primo: Si post matrimonium bona fide contractum suboritur scrupulus ex levibus indiciis de validitate matrimonii, potest uterque debitum petere, ac reddere; Ratio est, tum quia scrupulus non est

sufficiens ratio ad privandum hominem jure suo; tum etiam, quia idem est judicium fori externi, & interni, quando forum externum non nritur falsa præsumptione; atqui in foro externo Judex per sententiam in casu nostro judicaret, quod possit peti, ac debeat reddi debitum; ergo idem judicandum est in foro conscientia.

Dico secundo: Qui bona fide contraxit matrimonium, & deinde dubitat de ejus valore, (verbi gratia, quia dubitat an prior uxor sit superstes,) antequam adhibeat diligentiam ad assequendam veritatem, non potest petere debitum, ut patet; quia se exponeret periculo fornicandi. Debet tamen reddere debitum alteri conjugi non dubitanti de valore matrimonii. Ratio est, tum quia alter conjux habet jus petendi, & est in possessione; ergo non reddendo fit contra jus illius, & peccatur contra justitiam: tum etiam, quia concurrentibus duobus malis minus est eligendum; atqui in casu nostro si reddatur debitum, reddens exponit se periculo peccandi contra castitatem; si vero non reddatur, exponit se periculo peccandi contra justitiam; & minus malum est cæteris paribus peccatum contra castitatem, quam contra justitiam; ergo reddendum potius debitum, quam non reddendum ante adhibitam diligentiam: Post adhibitam vero diligentiam, si adhuc dubium perseveret, potest etiam peti debitum, quia in dubio melior est conditio possidentis; possidet autem in casu nostro matrimonium.

X. Ex dictis sequitur primo, quod si uterque conjux dubitet de valore matrimonii, neuter possit petere, nec reddere, antequam adhibeat diligentiam ad veritatem assequendam. Ratio est, quia intantum posset reddi debitum, inquantum alter habet jus petendi; sed in casu nostro neuter

ter habet jus petendi; ergo neuter potest reddere.

Sequitur secundo, quod si solus petens debitum dubitet de valore matrimonii, non teneatur alter debitum reddere ante diligentiam adhibitam; cum neque in tali casu petens habeat jus petendi.

Sequitur tertio, quod in primo bimestri ante consummationem matrimonii nec possit reddi debitum petenti cum tali dubio ante diligentiam praemissam, quia neque petens habet jus petendi in tali bimestri; unde non fit contra iustitiam, si debitum negetur.

Dico tertio, qui mala fide contraxit matrimonium dubius de aliquo impedimento dirimente, non potest petere debitum, etiam post adhibitam diligentiam, si dubium adhuc perseveret. Ratio est, quia possessio mala fide incepta non tribuit jus, ut docent communiter Doctores, cum de Contractibus: Et qui mala fide coepit rem possidere, non potest illa uti, aut eam sibi retinere; ut docent etiam communiter Doctores, cum de restitutione; ergo qui mala fide contraxit matrimonium, non potest illo uti. Tenetur tamen reddere debitum ei, qui bona fide contraxit; quia hic habet jus petendi, nec potest eo spoliari per malam fidem alterius, ut docent Con., Bonac., Sanch. lib. 2. disp. 42. Si tamen uterque mala fide contraxit, neuter potest petere, aut reddere debitum; cum neuter habeat jus petendi.

XI. Dico ultimo; Qui post matrimonium bona, vel mala fide contractum incipit opinari, seu habere opinionem probabilem de invaliditate matrimonii, quin detur ulla probabilitas de ejus valore, non potest petere debitum, antequam ulterius de valore Matrimonii certificetur. Ita communiter cum Perez, Bonac., Sanch.

disp. 44. Ratio est, quia quamvis possessio suffragetur dubitanti, non tamen opinanti in contrarium; ergo si etiam post adhibitam diligentiam ad veritatem assequendam, adhuc probabile est, matrimonium esse nullum, nec ulla probabilitas datur de valore matrimonii, qui hanc opinionem habet, non potest petere debitum; quamvis possit, & teneatur reddere, si alter bona fide contraxit; cum nemo possit spoliari jure suo, & re, quam possidet per solam probabilitatem alterius, quod res illa sit illius, nisi certo id constet; ergo nisi certo constet matrimonium fuisse nullum, qui bona fide contraxit, & possidet matrimonium, non potest spoliari jure petendi debitum per solam opinionem alterius de nullitate matrimonii: Quare cum ille habeat jus petendi, alter tenetur reddere: Si tamen uterque habeat opinionem probabilem de nullitate matrimonii, neuter potest petere, aut reddere. Demum si alter habeat opinionem probabilem de nullitate matrimonii, & simul habeat opinionem probabilem de ejus valore, licite potest petere, ac reddere; cum possit amplecti alterutram opinionem probabilem, quam mavult, etiamsi una sit probabilior, quam altera.

Neque dicas; Si probabile est, priorem uxorem objisse, atque adeo secundum matrimonium esse validum, & simul probabile sit, non objisse, atque adeo secundum matrimonium esse invalidum, possessio stat pro impedimento, & pro invaliditate matrimonii; ergo falsum est, quod possit in tali casu peti, aut reddi debitum. Nam negatur antecedens; cum enim probabile sit, impedimentum dirimens esse sublatum, hoc est priorem conjugem objisse, non potest dici, quod impedimentum possideat. Praeterea diximus, possessionem favere solum dubi-

bitanti, non vero opinanti, seu habenti opinionem probabilem; ergo cum probabile sit, non adesse impedimentum, possessio non stat pro impedimento, atque adeo potest peti, ac reddi debitum. Verum tamen est, quod secundum matrimonium non poterat licite celebrari, si tantum probabile erat, & non moraliter certum, priorem conjugem objisse; unde si mala fide contraxerunt, non poterunt petere debitum ob solam probabilitatem mortis prioris conjugis.

XII. Utrum autem cum opinione probabili, quod nullum detur impedimentum jure Ecclesiastico dirimens matrimonium possit illud contrahi?

In expositione primæ Thesæ ab Innoc. XI. proscriptæ fuisse offendimus, id licere; non secus ac licet absolvere cum opinione probabili de jurisdictione, quin exponatur periculo frustrationis Sacramentum; quia in his casibus Ecclesia defectum supplet. Si tamen impedimentum dirimat jure divino, nequit matrimonium contrahi cum sola probabilitate, quod non detur hujusmodi impedimentum; eo quod exponeretur Sacramentum periculo frustrationis; & ideo non licet contrahere secundum matrimonium cum sola probabilitate de morte alterius conjugis; quia impedimentum ligaminis dirimit matrimonium jure divino.

ARTICULUS IV.

Utrum delectationes morosæ, tactus turpes, & alia hujusmodi liceant conjugibus?

I. *Conjugem in absentia alterius conjugis delectari venere de copula citra periculum pollutionis, videtur esse dumtaxat veniale. In viduis tamen id est mortale, sicut & in Sponsis.*

II. *Quid de tactibus, verbis turpibus, & aspectibus inhonestis inter conjuges?*

III. *Num Sponsis liceant oscula, & amplexus? & num citra mortale ordinari possint ad delectationem inde capiendam?*

IV. *Tactus impudici inter conjuges cum periculo pollutionis quandonam excusentur a culpa gravi?*

V. *Num sine lethali culpa possit conjugatus seipsum turpiter tangere præcise ob delectationem?*

VI. *Varie pœne statuta sunt Adulteris.*

VII. *Si conjugatus adulteretur cum alia conjugata, utriusque conjugium in confessione explicandum est.*

VIII. *Probabilis delectatio morosa non fert specialem malitiam in confessione explicandam per hoc, quod sit in conjugatis.*

IX. *Ut licite, & meritorie actus conjugalis exerceatur, octo observanda sunt.*

I. **Q**uæritur primo; An liceat conjugibus delectatio morosa de copula?

Respondeo cum Sanch. lib. 9. disp. 44. secluso pollutionis periculo, non esse mortale delectari conjugem venere de copula in absentia alterius conjugis, etiamsi sequatur commotio spirituum, &c.; sed esse tantum veniale; cum careat debito fine, ad quem talis delectatio a natura dirigitur. Ratio autem, cur non sit mortale, est, quia copula inter conjuges est licita; ergo etiam delectatio de tali copula; cum delectatio ordinetur natura sua ad actum, de quo est delectatio, neque possit esse illicita delectatio de actu hic, & nunc licito.

Dices: In vidua delectatio de copula præterita est illicita; sicut etiam Sponsis de copula futura, (ut dicemus quæsito tertio) ergo etiam in conjugate delectatio de copula, quando al-

ter conjux est absens. Et ratio a priori est, quia talis delectatio est inchoatio quadam pollutionis, quæ illicita est extra vas debitum.

Respondeo, nego consequentiam. Disparitas est, quia Viduis est per se illicita copula, cum defecerit matrimonium; estque pariter Sponsis illicita ante matrimonium: Contra vero conjugibus in absentia est illicita tantum per accidens, seu potius est impossibilis, quam illicita; atque adeo quando non possunt uti copula, non videtur esse grave peccatum delectari de illa. Ad rationem a priori respondetur, delectationem veneream ordinari natura sua non ad pollutionem extra vas, sed ad copulam cum proprio conjuge; quod autem in absentia conjugis non possit haberi copula, est per accidens.

II. Quæritur secundo; An secluso pollutionis periculo liceant conjugibus tactus, & aspectus inhonesti, ac verba turpia?

Respondeo, si tactus, & alia hujusmodi ordinentur ad copulam conjugalem, sunt liciti; quia licitum est juvare naturam ad actum rationi consonum mediis natura sua ordinatis ad illum: Si vero ordinentur ad majorem voluptatem in eo actu captandam, videtur culpa venialis; tum quia voluptas nimia est rationi dissona; tum etiam, quia si copula ob solam delectationem exercita est culpa venialis juxta propositionem 9. ab Innoc. XI. proscriptam, tactus pariter ad talem delectationem ordinati sunt culpa venialis. Non sunt tamen culpa mortalis, ut docet Sanch. loc. cit.; quia voluptas illa non quæritur extra matrimonium, sed in actu sua natura ordinato ad usum matrimonii: Et quod dicitur de tactibus impudicis, dicitur etiam de aspectibus, & verbis turpibus inter conjuges.

Notandum tamen cum eodem

Sanch, quod si quando propter dubium de valore matrimonii, vel propter votum castitatis illicita est conjugum petitio debiti; illicita pariter erit delectatio de copula, tactus, aspectus, &c., quæ ad copulam ordinantur: Si vero aliquando illicita sit conjugibus copula propter impedimentum extrinsecum, (quod scilicet non tollit jus ad actus maritales, verbi gratia, propter notabile salutis, vel abortus periculum, vel ob præceptum Ecclesiæ prohibentis conjugii debiti petitionem, quando affinitatem cum altero conjuge inique contraxit) in tali casu non sunt illicita sub mortali delectatio morosa, tactus, &c. quia delectatio, & tactus illi non opponuntur impedimento extrinseco; sicut opponitur copula: Et quando Ecclesiæ prohibet copulam in penam delicti commissi, nempe in penam affinitatis inique contractæ, non est talis pœna extendenda ad delectationes, tactus, &c., cum pœnæ sint semper restringendæ. Idem dicitur, si quis tantum voveret non petere debitum.

III. Quæritur tertio; Num sponsis illiciti sint tactus, aspectus, verba turpia, delectationes morosæ eo pacto, quo prohibentur solutis, an vero excusentur a mortali, sicuti in conjugatis?

Respondeo, quæst. 1. de Sponsal. art. 7. quæsit. ult. fuisse me ostendisse, sponsis de futuro eodem modo, ac solutis esse illicitos non solum tactus impudicos, (de quo nemo dubitat) sed etiam tactus non impudicos, in quibus intendatur delectatio sensitiva, & carnalis, ut communius, & probabilius docent Doctores contra nonnullos apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 131.: Et idem dicas de aspectibus, & verbis turpibus. Si tamen oscula, & tactus non impudici non ordinentur ad delectationem carnalem, nec de-

tur periculum pollutionis, ac consensus in copulam, sed ordinentur ad fovendum mutuam amorem, aut ad benevolentiam conciliandam, sponis permittuntur; ut docet Sanch. lib. 9. disp. 46. num. 51.; Qui contra communio-rem Doctorum cum Cajet., Navar., Ledesm., & aliis putat, probabile esse, quod citra mortale possint a spon- sis oscula, & amplexus ordinari ad delectationem sensitivam, quæ ex ipsis oritur; Quod pariter docet Dian. loc. cit., & part. 2. tract. 17. resol. 6.

IV. Quæritur quarto; An tactus impudici, verba turpia, &c. inter conjugatos reddantur illicita ratione periculi pollutionis in altero conjugæ prævisi?

Respondeo, tactus hujusmodi non esse graviter illicitos, si fiant a conjugibus cum commotione spirituum, & distillatione, ut docet Sanch. disp. 45., & Tambur. lib. 7. cap. 3. §. 5. Ratio est, quia hoc non est grave damnum generationis in tali statu. Essent tamen peccatum mortale non conjugatis, quibus non est licita copula, ad quam ea ordinantur natura sua. Si tamen ab uno conjugæ fiant cum periculo pollutionis in se, vel in altero, tunc excusantur a mortali, quando datururgens causa exercendi hujusmodi tactus: Sicut enim excusantur a culpa amplexus inter fratrem, & sororem foris venientes ad indicandum amorem, & ne inurbani videantur, quamvis prævideatur periculum pollutionis; excusatur etiam Chirurgus tangens sceminam causa medicinæ adhibendæ: ita excusantur conjuges, quando datururgens causa eos tactus exercendi, videlicet, vel ad se præparandos ad copulam, vel ad indicandum, & fovendum mutuam amorem inter ipsos; Videretur enim magna austeritas, & amor minueretur, si universim ab hujusmodi tactibus abstinerent. Si vero sunt præcisè ob voluptatem captan-

dam, nullum est caput, unde a mortali excusentur, ut notat Tambur. loc. cit., quia in tali casu pollutio prævisa interpretative intenderetur.

V. Quæritur quinto; An conjugatus licite possit seipsum turpiter tangere, vel aspicere præcisè propter voluptatem, secluso periculo pollutionis?

Respondeo, Sanch. lib. 9. disp. 44., Hurt., & alios apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 137. docere, id esse solum veniale in conjugatis: sicut in iisdem est solum venialis morosa delectatio de copula in absentia conjugis. Et ratio est, quia quicumque tactus voluptuosus in conjugatis ex se refertur ad copulam, quæ ipsis est jam licita. Alii tamen cum Joanne Sancio apud Dian. part. 9. tract. 8. resol. 31., & 44. putant, esse mortale; quia est intrinsece malum uti proprio corpore ad explendam libidinem. Tambur. vero lib. 7. cap. 3. §. 5. putat, utramque sententiam esse probabilem.

VI. Quæritur sexto; Quænam pœna statuta sit conjugæ adultero?

Respondeo, quintuplicem esse statutam; Prima est, ut dos, & quæ propter dotem donata sunt amittantur, non tamen paraphernalia. Secunda, ut amittat jus petendi debitum conjugale. Tertia, ut incurrat aliquando obligationem restitutionis. Quarta, mors a Judice infligenda ipsi adulteræ, non tamen adultero. Quinta, ut propter adulterium possit fieri divortium.

Circa primam pœnam notandum, quod, ut vir acquirat dotem amissam ab adultera, requiratur sententia Judicis; Ante sententiam vero potest vir dotem sibi retinere, si possidet illam, (nisi tamen ipse etiam sit adulter) non tamen eripere. Circa secundam; requiritur etiam accusatio, & sententia Judicis, ut adulter amittat jus petendi debitum; potest tamen conjux

in-

innocens negare debitum adultero ; etenim frangenti fidem fides non debetur ; quod si conjux innocens sciat adulterium alterius , & sine vi , vel metu etiam levi copulam illi reddat , aut petat , vel rideat , aut confabuletur cum illo , non potest amplius deinde illum accusare , aut negare debitum . Ratio est , quia per illos actus cessit juri per adulterium acquisito , & injuria semel remissa non amplius reviviscit . Circa tertiam , quando certum est , filium aliquem natum esse ex adulterio , tenetur adulter , & adultera tam ad alimenta , quam ad compensandum damnum , quod forte alius subnascitur , ut late explicat Tambur. loc. cit.

VII. Notandum præterea , quod in confessione conjugatus peccans cum altera conjugata debeat utriusque conjugium explicare ; tum quia peccat contra jus suæ conjugis , & contra jus conjugis alterius ; tum etiam , quia diversum est peccatum , quod committit patrando adulterium contra propriam conjugem , a peccato , quod committit cooperando cum altera conjugata , ut illa contra jus sui conjugis peccet . Præterea Sodomia est adulterium in conjugatis ; sicut etiam molities , & bestialitas ; atque adeo in confessione explicandum est , quando a conjugato peccata hæc committuntur , cum fiat in iis injuria alteri conjugis : Et idem dicas de osculis , & tactibus impudicis , ut videre est apud Sanch. disp. 18.

VIII. Circa delectationes morosas dubium est , an debeant explicari in confessione , ut trahentes malitiam adulterii , quando habentur a conjugatis ? Affirmat Vasq. , quia scilicet conjugatus fidem matrimonii obligat de non collocando non solum corpus , sed etiam mentem in aliud objectum turpe ; atque adeo peccatum hoc non solum est contra castitatem , sed pa-

riter est adulterium ; cum sit contra fidem matrimonii . Verum Hurt. cum Tambur. lib. 19. cap. 3. id negat ; quia sine ullo fundamento dicitur , quod fides matrimonii exigat non collocare mentem in aliena .

Notandum demum , quod qui Sodomiam cum propria conjugate commisit , non possit in confessione dicere : Ego conjugatus commisi sodomiam cum conjugata , sed debeat dicere , quod commiserit illam cum propria conjugate : Quamvis probabile sit , peccatum complicitis posse celari , quando illi infamia inureretur apud Confessarium . Ubi Filliuc. advertit , quod confessarius prudens esse debeat in his circumstantiis exquirendis , ne se , vel penitentem excitet ad aliquam tentationem : Et Con. docet , præstare aliquando , Sacerdotem minus perfecte peccatum penitentis cognoscere , quam vel sibi , vel illi aliquod scandalum creare , & esse nimium . Et Angelus hæc addit : Confiteatur mulier , quod fuerit , verbi gratia , cognata extra vas debitum , non quærat postea Confessarius , in quo loco , vel quomodo , & hujusmodi ; sicut faciunt quidam , qui potius sunt contaminatores , quam Confessores .

IX. Quæritur ultimo ; quid servandum in usu matrimonii a conjugibus ?

Respondeo , ut actus matrimonialis sit licitus , & meritorius , servanda sunt a conjugibus , quæ duobus illis versiculis continentur .

Sit modus , & finis , sine damno solve , cohere ;

Sit locus , & tempus , Tactus , ut spernito votum .

Primo enim peccatur contra *Modum* , quando non servatur situs , aut modus congregandi , aut debitum vas . Secundo , *Finis* debet esse honestus ; verbi gratia , procreatio filiorum , fuga incontinentie , &c. , ut di-

ximus art. 1. Tertio, circa particulam, *Sine damno*, diximus posse negari debitum, quando est periculum gravis morbi, & damni; Est etiam quaedam inhonestas, & turpitude, & peccatum veniale accedere ad uxorem tempore menstrui; Est vero mortale accedere ad illam gravidam cum periculo abortus; secus vero si tale periculum absit. Quarto, per particulam, *Solve*, designatur obligatio reddendi debitum, juxta dicta art. 2. Quinto, per particulam, *Cohare*, significatur obligatio cohabitandi, secundo gravi damno animæ, vel corporis: Si tamen alter conjugum timeat sibi a cohabitando infectionem lepræ, verbi gratia, aut alterius morbi contagiosi,

quamvis non teneatur cohabitare, teneatur tamen non ita longe ab altero recedere, ut non possit cætera obsequia exhibere; non enim eximitur ab aliis obsequiis præstandis, ut notant Reginald. lib. 31., & Sanch. Sexto, per particulam, *Sit locus, & tempus*, significatur in quibusdam locis, & nonnullis temporibus abstinendum ab usu conjugali, juxta dicta art. 1. Septimo, per particulam, *Tactus*, significatur, tactus esse permisos conjugibus, prout explicavimus art. 4. Demum, per particulam, *Ne spernito votum*, denotatur, astrictum voto castitatis non posse debitum petere, juxta ea, quæ diximus art. 3.

Q U Æ S T I O VIII.

De Divortio.

Divortium est solutio matrimonii, non quidem quoad vinculum, (quod ut diximus quaest. 3. art. 3. est indissolubile) sed quoad torum, sive etiam cohabitationem: possunt enim aliquando conjuges, manente vinculo matrimoniali, a se mutuo divertere, & inde dicitur divortium.

Duplex autem datur causa divortii; Altera ex mutuo consensu citra alterius culpam, verbi gratia, per ingressum in Religionem; Altera ob culpam alterius conjugis, præsertim ob adulterium. De Divortio in utroque casu hic agendum; Inquirentes demum alias causas, propter quas fieri potest divortium ad tempus, videlicet quousque causa illa perseverent.

ARTICULUS I.

De Divortio ex mutuo consensu.

- I. *Quadrupliciter possunt conjuges ex mutuo consensu facere divortium.*
- II. *Si maritus de consensu uxoris Sacris iniiciatur, hac, si sit juvenis, debet ingredi Religionem.*
- III. *Num uxor senex possit cum marito Sacerdote cohabitare?*

I. **Q**uaritur, Quot modis possint conjuges divortium facere ex mutuo consensu?

Respondeo, posse quadrupliciter. Primo, si sine ullo voto separentur toro. Secundo, si separentur, ita ut uterque voveat castitatem. Tertio, ut vir Sacros Ordines suscipiat, uxore ingrediente in Religionem, aut manente in saeculo. Quarto, ut unus solus, aut etiam uterque Religionem ingrediatur. Et sane certum est, posse conjuges, ut melius Deo inserviant,
aut